

het werk der daklozen : historiek

De wortels van het onthaalcentrum voor thuislozen "**Het Werk der Daklozen**" gaan terug tot de jaren '30, de periode van de grote economische crisis, met zijn jarenlange naweeën (economische en sociaal zeer onstabiele periode). Als wereldhaven trok Antwerpen heel wat bedelaars, zwervers en werklozen aan, op zoek naar werk. Vanuit een christelijke inspiratie, voelden de initiatiefnemers zich betrokken op het leed van deze mannen. Startend met een huis met 4 plaatsen, groeide dit snel uit, met steeds weer plaatsgebrek. In **1939** werd dan het huidige pand gekocht en een vzw opgericht. Het doel werd als volgt geformuleerd : "**de meest verlaten mensen, volwassenen van het mannelijk geslacht die wegens hun armoede geen nachtverblijf vinden, in hun geestelijke, zedelijke en tijdelijke nood bij te staan, hoofdzakelijk door het bezorgen van slaapgelegenheden**".

De aanloop

Om terug te gaan naar de oorsprong van "Het Werk der Daklozen" moeten we ons te verplaatsen naar het midden van de jaren dertig. Het was in deze economisch en sociaal onstabiele periode dat er in verschillende Europese centra initiatieven het daglicht zagen met als doel de materiële lotsverbetering van mensen die er door allerlei oorzaken maar berooid voorstonden. De economische crisis van 1929 was langzaam opgeklaard maar er was, vooral in de grote steden, een bont allegaartje te vinden van "clochards», bedelaars, zwervers en werklozen". Antwerpen met zijn wereldhaven oefende een grote aantrekkingskracht uit op werklozen en berooiden. Voor deze mensen waren de levensomstandigheden verre van ideaal. Er waren geen sociale uitkeringen en werk vinden was moeilijk. Het was dan ook niet verwonderlijk dat er in sommige volksbuurten herbergen waren die toelieten dat men er kon overnachten. "Op de koord slapen" werd dit genoemd. Mensen sliepen al zittend op een stoel, hangend over een gespannen koord die 's morgens door de cafébaas werd weggehaald.

Het was uit de sfeer van de katholieke internaatswerking voor studenten dat het eerste initiatief kwam om voor deze berooiden iets te doen. Deze internaatswerking was op het einde van de jaren '20 gesticht door de heer Jos Hendrickx in de Van Schoonhovenstraat. Dit met de bedoeling om studenten die vanuit de provincie naar Antwerpen kwamen studeren een deftig internaat te verschaffen. Dhr. Hendrickx had vastgesteld dat de crisis vele handen had stilgelegd en dat werkloze handen lege beurzen maken met alle miserie vandien. Getroffen door de nood van deze slachtoffers richtte hij in mei 1935 een opvanghuis op waar gratis nachtverblijf en voedsel zou worden verschaft. Zijn keus viel op een pand in de Duboisstraat 41. Het begon met vier gasten en als huisraad: houten bedden, een paar stoelen en... een versleten stoof die "smoorde". Algauw was de beschikbare ruimte onvoldoende wegens de grote toeloop. Een bevriend persoon, de heer Edmond Bernaerts, was in 1936 eigenaar van een aanpalend ruim gebouw dat in de volksmond "Amerikaans Hotel" werd genoemd. Het had nog gediend voor de opvang van emigranten die op een schip wachtten om naar Amerika te vertrekken. Dhr. Bernaerts stond het gebouw tijdelijk af aan

dhr. Hendrickx om er zijn mensen onder te brengen. Dit was geen ideale oplossing, en wel om de vele dierenhuiden die in de nabijgelegen magazijnen lagen opgestapeld en die vooral bij warm weer een ondragelijke reuk verspreidden.

Intussen waren steeds meer goedwillenden zich voor het initiatief gaan interesseren. Zo besloot de "Maatschappij der Christelijke Liefdadigheid" de vroegere meisjesschool in de Blindestraat 4-6-8 aan te kopen en ter beschikking van de daklozen te stellen,

De oprichting van de v.z.w. Het Werk der Daklozen

Op 10 juni 1939 werd het gebouwencomplex in de Blindestraat, groot 1430 m³ door de Christelijke Liefdadigheid van de "Comptoir Anversois d'Escompte" aangekocht voor de som van 788.000 belgische frank. De financiering gebeurde door een hypothecaire lening en giften vanwege voornoemde maatschappij en private personen,

Met het vooruitzicht te kunnen beschikken over degelijke gebouwen werd dan op 21 oktober 1939 de Vereniging Zonder Winstoogmerk "Het Werk der Daklozen" opgericht. De intentie van de stichters was zeker door deze oprichting het Werk der Daklozen een blijvend karakter te geven "niet gebonden aan personen die kunnen verdwijnen en met hun heengaan het stopzetten van de werking met zich meebrengen". Het doel werd duidelijk geformuleerd in art. 4 van de statuten: "de meest verlaten mensen, volwassenen van het mannelijk geslacht, die wegens hun armoede geen nachtverblijf vinden in hun geestelijke, zedelijke en tijdelijk nood bij te staan, hoofdzakelijk door het bezorgen van slaapgelegenheid". Voorzitter van de "nieuwe maatschappij" werd de heer. Jos. Hendrickx. Hij was voorzitter van 1939 tot 1946 en werd nadien als voorzitter opgevolgd door Dhr Charles Arts (1946 tot 1950), Dhr Emmanuel Bernaerts (1950 tot 1981), Dhr. Frans hechtermans (1981 tot 1983) en Dhr. Carlo Heirman (vanaf 1983).

Op 1 december 1939 had de verhuis plaats naar de Blindestraat. Hoe dit allemaal gebeurde kunnen we lezen in het maart-april nummer uit 1940 van het tijdschriftje "Het Hoekje der Daklozen". "Een goede ziel had ons een natiewagen aan de hand gedaan en die werd volgeladen met, ja, helaas veel rommel. Bedden van alle stijl en uit alle tijdperken, van Louis XIV tot heden; stoelen, tafels, matrassen. Het was weinig aanmoedigend. Een zaak moet toch gezegd worden, alles was goed en ordelijk geladen: het beste van boven en het slechtste van onder. De daklozen waren in actie: de jonge mannen tenminste, lossen, uiteen nemen, plaatsen. De oude inwoners hadden hun zaakjes, het weinige dat zij hadden bijeen gepakt in een stuk gazetpapier, in een handdoek, in een zakske en zo kwam de ene sukkelaar na de andere in de Blindestraat aan, Gauw werd alles op zijn plaats gezet, de stoof geplaatst en rond negen uur kon ieder weer zijn bed betrekken in een luchtige frisse zaal, Veel is daarna nog gedaan om alles een plaatske te geven en veel zalen zijn nog leeg bij gebrek aan meubilering. Dagelijks wordt er nog gewerkt en dat zal nog jaren duren vooraleer wij gans in orde zijn. Steentjes tot afbetaling van de bouw zullen blijven komen en een frankske voor soep en koffie zal ook niet achterwege blijven ..."

Zo namen een 60-tal daklozen bezit van hun nieuwe thuis. De meesten onder hen hadden werk noch inkomen. Enkelen trokken een werklozensteun. De dag werd doorgebracht met het bijwonen van de door de aalmoezenier georganiseerde "godsdiensstige oefeningen", het bereiden van het eten, kuisen van de zalen, en het aanhouden van de stoof en later de op kolen gestookte centrale verwarming,

Degenen die werk hadden of steun trokken betaalden een bijdrage van... 2 belgische frank. Later opgetrokken tot 8 frank, eten en persoonlijke was inbegrepen,

De meerderheid had echter niets en "het Werk der Daklozen" moest een beroep doen op giften om de uitgaven te dekken. Pas in 1949 werd door de Provinciale overheid een toelage werd gegeven van 15.000 frank.

De tweede wereldoorlog brak uit, en het grootste gedeelte van de gebouwen werd in gebruik genomen door de hulporganisatie "Winterhulp" en door stadsdiensten. De door de bezetter gevoerde repressieve tewerkstellingspolitiek had tot gevolg dat het aantal inwoners sterk slonk tot er op

uiteindelijk nog maar een tiental, vooral bejaarde daklozen, verbleven. Ze werden aan het werk gezet in de gaarkeukens van Winterhulp.

Onmiddellijk na de oorlog werd de voortzetting van het Werk der Daklozen sterk in vraag gesteld en men overwoog zelfs om de vereniging te ontbinden. Onder impuls van onder meer aalmoezenier E.P. Theyskens s.j. kwam er echter een nieuw elan op gang. Hij had bij de Beheerders een gloedvol pleidooi gehouden voor het voortbestaan van het Werk der Daklozen. Dit maakte indruk en met vernieuwde inspanning zocht men naar mogelijkheden om de zaak terug op dreef te helpen. Het was intussen wel duidelijk geworden dat, wilde men aan een degelijke hulpverlening doen, men mensen moest vinden die konden instaan voor de opvang van de daklozen en de werking van het tehuis. Zo richtte de Beheerraad in 1946 het verzoek tot de Congregatie van de Priesters van het Heilig Hart in de Prinsesstraat om het dagelijks bestuur van het Werk der Daklozen in handen te nemen. Dit werd positief beantwoord en de congregatie verruimde zijn apostolaatveld tot de daklozenwerking. Eerste bestuurder werd E.P. Douven die zich liet bijstaan door enkele confraters. Later werd de materiële zorg toevertrouwd aan een leek: "de Prefekt". Latere Bestuurders, Priesters van het Heilig Hart, waren E.P. Mengels (1952 tot 1955), E.P. Van Hecke (1955 tot 1957) E.P. Van Campenhoudt (1957 tot 1975), E.P. van de Kerkhof (1975 tot 1986) en E.P. Van der Elst (1986 tot 1987)..

De nieuwe start ging niet zonder moeite want tijdens de oorlog waren de gebouwen verwaarloosd en veel huisraad was verdwenen. De volgende jaren breidde het werk zich uit en vooral op materieel gebied werd er heel wat verwezenlijkt. In 1962 werd de achterbouw afgebroken en kwam er een nieuwbouw met ruime refter, luchtige slaapzalen, stortbaden enz, In 1971 zullen deze slaapzalen worden opgedeeld in "chambretten".

Wat de interne werking betreft, zien we de eerste jaren niet zoveel veranderen: de zorg voor het bieden van onderdak, de morele en geestelijke verzorging waren zaken die primair stonden. Vanaf 1956 kwam hierin wel enige verandering. Men begon de noodzaak in te zien van een aangepaste dagbezigheid voor de opgenomen mannen. Er werd contact gezocht met enkele drukkerijen die hiervoor het nodig materiaal leverden. Zo konden de opgenomen gasten naast de huishoudelijke taken zoals, kuisen, aardappelen schillen en groenten wassen zich ook gaan bezighouden met het vouwen van drukwerken en het plakken van enveloppen enz. Stilaan was men overgegaan tot het tewerkstellen van mannen buiten de instelling in bedrijven. Dit had tot gevolg dat het centrum meer open kwam te staan voor de buitenwereld en werd de weg vrijgemaakt voor reïntegratie.

De periode 1968 – 1989

Vanaf 1968 zochten de bestaande werkingen voor daklozen, van dan af onthaalhuizen genoemd, meer en meer contact met elkaar. Er werd een nationale federatie gesticht waarbij ook Het Werk der Daklozen zich aansloot. Door de veelvuldige contacten, de uitwisseling van ideeën begon men de noodzaak in te zien van sociale begeleiding van de opgenomen gasten. Sedert lang stelde men zich niet meer tevreden met aan de geherbergden slaap gelegenheid en eten te verstrekken maar deed men ook inspanningen om hen ook werk te verschaffen. Verder had men gezien dat het overgrote deel van de opgenomenen te kampen hadden met allerlei sociale problemen. Zo werd in 1969 de eerste sociaal assistent in dienst genomen. Geleidelijk wordt het team begeleiders verder aangevuld. Waar het dagelijks werk vroeger werd gedaan door de Pater Directeur en de "prefekt" ging men beschikken over meerdere hulpverleners om de inwoners te helpen en sociaal te begeleiden.

In januari 1974 verschijnt het eerste nummer van het driemaandelijks tijdschrift "Aan de Rand". Dit werd uitgegeven met de bedoeling de werking beter kenbaar te maken aan een breed publiek en de nodige steun te vinden om het Werk der Daklozen financieel in stand te houden.

Op 12 december 1974 wordt Het Werk der Daklozen v.z.w. bij akte van schenking, eigenaar van het gebouwencomplex in de Blindestraat.

Op 5 mei 1977 wordt mede door de verantwoordelijken van ons centrum de Vereniging der Vlaamse Onthaalhuizen gesticht, gegroeid uit de in 1968 opgerichte nationale federatie. Het werd

een overkoepelend orgaan waarin het grootste gedeelte van de onthaalhuizen waren vertegenwoordigd met de bedoeling samen te werken om de globale problemen van deze tehuizen op te lossen. Als voornaamste probleem was vooral de subsidiëring vanwege de overheid een zaak die dringend aangepakt diende te worden. Door haar brede vertegenwoordiging kon de V.D.V.0 een dialoog tot stand brengen met de overheid wat ook resulteerde in een betere betoelaging.

De periode tussen 1976 en 1982 zal gekenmerkt blijven als de periode van talrijke aanpassingswerken in ons tehuis. Er komt een nieuwe, moderne keuken, een ziekenzaaltje met consultatiebureel voor de dokter, een ontmoetingszaal, een bibliotheek en een hobbykelder. Ook de slaapgelegenheden voor de inwoners wordt verbeterd. Er komen 70 individuele kamers in prefabmateriaal. Nog geen ideale oplossing maar toch een verbetering tegenover de vroegere toestand.

In 1981 wordt Het Werk der Daklozen door de Vlaamse Gemeenschap erkend als onthaalcentrum voor de opvang en begeleiding van thuislozen. Dit was een belangrijke stap in de geschiedenis van het Werk der Daklozen omdat de overheid voor het eerst zijn erkenning en waardering tot uitdrukking bracht voor hetgeen er aan hulpverlening werd gedaan.

1987 was weer een jaar van verbouwingswerken. Het dagverblijf van onze inwoners, de kantine, was dringend aan een opknapbeurt toe. Het had weinig zin te zeggen dat het op te lappen, een grondige aanpak was noodzakelijk daar de bestaande installaties verouderd en versleten waren. Het resultaat van de verbouwingen was boven alle verwachtingen: een aangenaam interieur, veel licht, veel plaats om te zitten, kortom een ruimte waarin men zich goed voelt. In datzelfde jaar werd er ook een wasserij geïnstalleerd en de vroegere conciërgewoning werd gerenoveerd. Na wat aanpassingswerken konden er drie ruime kamers ingericht worden met verwarming en stromend water.

Ook in 1987 verandert De Vereniging der Vlaamse Onthaalhuizen van naam en wordt "Thuislozenzorg Vlaanderen"

Van 1989 tot heden

Het zou nu enkele jaren stil blijven op het bouwfront. Dit gaf ons de gelegenheid een bouwfonds aan te leggen voor ingrijpende bouwwerken in de toekomst.

In 1990 komt er vanwege de overheid een nieuwe en betere subsidieregeling met als gevolg dat een gedeelte van de loonkosten van de tewerkgestelde hulpverleners werd betoelaagd.

Intussen gingen al maar meer stemmen op met de vraag naar een Decreet op het Algemeen Welzijnswerk waartoe ook de Thuislozenzorg behoort. In 1991 komt er zo een decreet maar de uitvoeringsbesluiten blijven uit en er gebeurt niets. In 1995 komen er uitvoeringsbesluiten die aan de centra de mogelijkheid bieden om te fusioneren tot grotere gehelen. Zo worden er verschillende polyvalente centra algemeen welzijnswerk opgericht.

Ondertussen was het duidelijk geworden dat de huisvesting van onze residenten niet meer beantwoordde aan de normen die ons opgelegd werden inzake de brandveiligheid en minimale persoonlijke woonruimte van onze gasten. Wij moesten dus gaan verbouwen. Omdat het voor ons financieel onmogelijk was om onmiddellijk 74 nieuwe kamers te bouwen werd er besloten om in twee fasen te werken. In een eerste fase zouden er in de voorbouw, het oude gedeelte van ons gebouwencomplex dat dringende aan renovatie toe was, 41 volledig nieuwe kamers komen, alle voorzien van verwarming en stromend water. In een verdere fase zouden dan in een ander gedeelte van de gebouwen nog een 28-tal kamers kunnen vernieuwd worden. Na heel wat voorbereidend werk kreeg dit nieuwe bouwproject stilaan gestalte. Er werd een architect aangesproken, een uitvoerings- en financieringsplan opgemaakt. Ons onthaalcentrum kreeg van de overheid wel subsidies ter dekking van een gedeelte van de personeelskosten, maar geen werkingstoelagen en geen bouwtoelagen. We waren dus in de eerste plaats aangewezen op eigen middelen die wij

voornamelijk bekwamen door giften via ons driemaandelijks tijdschrift "Aan de Rand". De duizenden sympathisanten die ons de afgelopen jaren steunden hadden er niet alleen voor gezorgd dat wij onze werking konden in stand houden maar dat wij in de mogelijkheid werden gesteld een bouwfonds aan te leggen.

Op 11 april 94 waren de bouwplannen klaar en op 6 juli werd onze bouwaanvraag goedgekeurd en kon de aanbestedingsprocedure starten. Op 28 september volgde dan de toewijzing en op 17 oktober werden de werken gestart. Een "eerste steen" kon er nog niet direct gelegd worden want er moest heel wat "afgebroken worden". Het versleten pannendak, zolder en tweede verdieping moesten eraan geloven en verdwenen in sneltreinvaart in de afbraakcontainers. Op 24 november was de afbraak voltooid er kon er begonnen worden met de voorbereidingen van de wederopbouw. In het totaal ging het om 900 m² op te bouwen ruimte. Een hele onderneming die heel wat tijd en geld zou kosten.

De goede start in november kon niet verhinderen dat de aannemer na drie maanden failliet ging met als gevolg een langdurige vertraging van de werken. Er dienden nieuwe aannemers gezocht te worden. Deze deden hun uiterste best om alles binnen de kortst mogelijke tijd klaar te krijgen. Geen gemakkelijke opgave want een oppervlakte van bijna 900 m² werk je zo maar niet in een handomdraai af. Begin 1997 waren de werken voltooid en het resultaat mocht gezien worden: 41 nieuwe, mooie kamers, volledig gemeubeld, met verwarming, stromend water en TV-distributie. Daarbij nog toiletten stortbaden en bergplaatsen. Wat een verschil met vroeger en de nog resterende 28 oude kamers in de achterbouw! Ons geduld en dat van onze mannen werden lang op de proef gesteld maar uiteindelijk konden een groot aantal inwoners met grote tevredenheid hun nieuwe kamer betrekken.

Wij zijn inmiddels in het jaar 2002 beland en zijn toe aan de tweede fase van verbouwingswerken. In de achterbouw hebben wij nog 28 oude kamers die volledig moeten vernieuwd worden. Zij zijn in zeer slechte staat. In 1981 opgetrokken in spaanderplaat, zonder verwarming, zonder stromend water en andere voorzieningen, dienen zij dringend vernieuwd te worden. Om dit op een degelijke wijze te doen dient heel de achterbouw vanaf de eerste verdieping terug opgetrokken te worden. Het gaat om in totaal 800 m² te verbouwen ruimte (kamers, sanitair, bergplaatsen enz.) Met deze verbouwingswerken trachten wij de woonkwaliteit te verbeteren van de opgenomen thuislozen. In een residentiële werking helpt immers de materiële accommodatie mee aan de verbetering van de algehele hulpverlening en geeft deze een meerwaarde die rechtstreeks ten goede komt van de opgenomen gasten. In maart 2003 worden de nieuwe kamers in gebruik genomen..

De overheid hertekent het Vlaamse welzijnslandschap

In 1996 begon de overheid te werken aan een nieuw decreet voor het Algemeen Welzijnswerk. De bedoeling was de fusie van talrijke kleinere centra tot één of meerdere grote centra per regio. Dit moest klaar zijn uiterlijk 1 januari 1999. Vanaf deze datum subsidieert de overheid alleen nog de gefusioneerde centra. Dergelijke fusies waren reeds doorgevoerd in bijvoorbeeld het onderwijs, de gezondheidszorg en de sociaal culturele sector.. Zo heeft Het Werk der Daklozen samen met een 10-tal andere centra uit het Antwerpse op 20 juni 1998 een Centrum voor Algemeen Welzijnswerk gesticht met de naam "De Terp" v.z.w.

De naamgeving: Terp is erg symbolisch. Een terp was in vroegere tijden een aarden vluchtheuvel die diende als toevluchtsoord bij overstromingen. Zo wil het nieuwe centrum een toevlucht zijn voor die mensen die in onze samenleving dreigen te verdrinken omdat zij opgescheept zitten met allerlei problemen die ze niet meer aankunnen en die hen naar de rand van de samenleving drijven. Van "de Terp" maken niet alleen 3 onthaalcentra voor thuislozen deel uit maar ook een aantal diensten voor levens- en gezinsvragen, consultatiebureaus, vluchtelingenwerk, buurtwerk, een organisatie die zich inzet voor slachtoffers van mensenhandel enz. Al deze centra zijn wel opgenomen in een groter geheel maar ieder centrum bewaart zijn eigenheid, en manier van werken. Zo zal Het Werk der Daklozen zich ook in de toekomst blijven inzetten om de zorg voor de thuisloze mens in stand te

houden en verder uit te bouwen.

Ook de federaties, laat ons maar zeggen de bonden die de belangen moesten verdedigen van de aangesloten leden zoals bijvoorbeeld Thuislozenzorg Vlaanderen gingen fusioneren. Dit gebeurde in het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk.. Al deze veranderingen hebben ons Vlaamse Welzijnslandschap grondig hertekend. Wij hopen dat ze ten goede komen van de mensen die een beroep moeten doen op de hulpverlening in het welzijnswerk. In ieder geval zal Het Werk der Daklozen zijn actie voor de minderbedeelden blijven verder zetten, trouw aan haar opdracht en traditie.